

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Қазақстан Республикасы Конституциясы күніне арналған
«КОНСТИТУЦИЯ: ҚҰҚЫҚ ҮСТЕМДІЛІГІНІҢ, АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ МЕН
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ІСКЕ АСЫРУ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
29 тамыз 2018 жыл, Астана қ.

МАТЕРИАЛЫ
Международной научно-практической конференции
«КОНСТИТУЦИЯ: ВОПЛОЩЕНИЕ ЦЕННОСТЕЙ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА,
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА»
посвященная Дню Конституции Республики Казахстан
29 августа 2018 года, г. Астана

MATERIALS
International scientific-practical conference
«THE CONSTITUTION: THE EMBODIMENT OF THE VALUES OF THE RULE
OF LAW, CIVIL SOCIETY, AND THE MODERN STATE»
Devoted to Constitution Day of the Republic of Kazakhstan
August 29, 2018, Astana

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

**Амандықова С.К., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В.,
Мукашева А.А., Сембекова Б.Р., Жуманова М.Х.**

Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми практикалық конференция материалдарының жинағы (29 тамыз 2018 жыл). Жалпы редакциясын басқарғандар: И.И. Рогов, А.О. Шәкіров, Е.Б.Сыздықов. – Астана: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2018. – 394 б.

ISBN 978-9965-31-953-2

Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы қоғамды және мемлекетті жаңғыртудың теориялық және құқықтық аспектілері, азаматтық және қылмыстық-процессуалдық заңнаманы реформалау, сондай-ақ халықаралық стандарттарды енгізу, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер-мамандарға және кең қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

В Сборник материалов международной научно-практической конференции «Конституция и модернизация общества и государства», посвященной Дню Конституции Республики Казахстан, включены научные статьи по вопросам теоретико-правовых аспектов модернизации общества и государства, реформирования гражданского и уголовно-процессуального законодательства, а также имплементации норм международного права в действующее право РК. Сборник рассчитан на специалистов-юристов и широкий круг общественности. Все материалы опубликованы в изложении авторов.

The collected materials of international scientific-practical conference: «Constitution-the basis of dynamic and stable development of the society and the state», devoted to the Day of Constitution of Republic Kazakhstan the greetings and reports of leadership of state bodies of Kazakhstan, bodies of the constitutional control, ombudsmen, judges of the constitutional courts and correspondent bodies of the number of foreign countries, eminent home and foreign scientists –lawyers are included. The collected materials are designed for experts –lawyers and broad sections of the public. All the materials are published in the exposition of the authors.

**ISBN 978-9965-31-953-2
ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67.400.1**

©ЕНУ имени Л.Н.Гумилева, 2018

СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Marco Greggì	A Euro model for the tobin tax: the (tossible) impac to the new tax on the European Financial Market (and on the non eu investors)	9
Онгарбаев Е.А.	Об изменениях и дополнениях в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам религиозной деятельности и религиозных объединений	13
Тхабисимова Л.А.	О некоторых аспектах понимания конституционной ответственности в решениях конституционного суда Российской Федерации	17
Кванина В.В.	Конституционно-правовые основы отраслевых принципов предпринимательского права России и Казахстана	20
Букалерова Л.А. Остроушко А.В.	К вопросу о коррупции в системе образования в России	23

СЕКЦИЯ 1

ВОПЛОЩЕНИЕ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА И РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В ЦЕННОСТЯХ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА

Амандыкова С.К. Есентемирова А.М. Аничкин Е.С.	Некоторые проблемы и перспективы высшего образования в Казахстане	27
Абдрасулов Е.Б.	Конституционное право Российской Федерации и стран Центральной Азии: факторы общности	36
Нурпеисов Е.К.	Судебная власть и ее роль в обеспечении конституционной законности.	40
Капсалямова С.С. Абуов А.А.	Конституция и развитие гражданского общества в Казахстане	43
Амандыкова С.К. Калмаганбетова Д.Б.	Некоторые вопросы повышения правовой культуры государственных служащих Республики Казахстан	47
Кусаинова Л.И. Айтбай Ж. А.	Правовые основы положения политических партий в Республике Казахстан	51
Громова Е.А.	Правовое регулирование защиты прав потребителей финансовых услуг в Казахстан	54
Ибрагимов.Ж.И.	Государственно-частное партнерство в условиях цифровой реальности: сравнительно-правовой анализ законодательства России и Казахстана	60
Кусаинова Л.И. Смагулова А.С.	Конституция құқық үстемдігінің кепілі	63
Сарсенова С.Н.	Вопросы возрождения обычных правовых норм в современной системе гражданского права	68
Гезердава С.И.	Актуальные вопросы институциональных реформ области высшего образования Казахстана	72
	Конституционное измерение характеристик гражданского общества (сравнительно-правовой анализ)	76

Иванова Ж.Б.	Конституционно-правовая охрана объектов культурного наследия как воплощение традиционных духовно-нравственных ценностей народа	82
Спиридонова А.В.	Конституционный принцип свободы предпринимательской деятельности и его ограничение антимонопольным законодательством	84
Калмаганбетова Д.Б.	Правовое регулирование участия политических партий в выборном процессе Республики Казахстан	87
Хайрмуханмедов Н.И.	Егемендік ұғымының теориялық-құқықтық негіздері	90
Смағұлова А.С. Кусайнова Л.И. Смағұлов А.А. Османова Д.Б. Абдикаликов К.Б. Әлмұхамбетов Ж.Н.	Дәстүрлі құқықтағы ар-намысты қорғаудың өзіне тән ерекшеліктері	94
Жамбаев Е.С. Сапарбекова Б. Е.	Оценка современной системы высшего образования Республики Казахстан	98
Ибрагимов Ж.И. Бұлақбаев М.Б. Сәулен Нұржан	Казакстан Республикасындағы кәсіптік одақтар қызметінің конституциялық-құқықтық жағдайы	102
Жамбаев Е.С. Сапарбекова Б. Е.	Қоғамдық келісім және саяси тұрақтылық – конституциялық құндылықтың мазмұны және оны қамтамасыз ету құралдары.	105
Ибрагимов Ж.И. Бұлақбаев М.Б. Сәулен Нұржан	Есеп беруші мемлекетті қалыптастырудағы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық санасының ролі ролі	108
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстан Республикасында жоғарғы білім беру барысындағы өзекті мәселелер	114
Алимпиева Т.Г.	Еуропалық жоғары оқу орнынан кейінгі білім және ғылыми зерттеулер кеңістігінің ерекшелігі	116
Капсалямова С.С. Зейдин К.Б.	Конституционные основы общественного согласия и политической стабильности Республики Казахстан	123
Женисов С.К. Мысыр Олжас Сеилханов Ж.Д.	Омбудсмен институтының конституциялық-құқықтық негіздері	125
Мырзатаев Н.Д.	Ата заңымыз тарихи-мәдени мұра нысандарын қорғау, сақтау және пайдаланудағы негізгі қайнар көзі ретінде	129
Weisbekova G.K.	Экономикалық контрабанда: қоғамдық қауіптілігі және жауаптылық мәселелері	131
Нурутдинова А.Ж.	Цифрлы технологияларды енгізу процесіндегі жоғары білім беру жүйесін жетілдірудің кейбір мәселелері	134
Kussainov A.A.	The concretization of legal norms in court holding (theory and practice)	136
Наурызбаев Е.А. Глеубердина У.Т. Женисов С.К. Мысыр Олжас Смағұлова А.С. Кусайнова Л.И. Роза Өміртай	Проблемы совершенствования правовой охраны окружающей среды на военных и оборонных объектах Республики Казахстан	138
	Bologna process as a basis of transformation of higher education institutions in non-commercial joint stock companies (experience of the baltic states)	141
	Мемлекеттік басқару жүйесіндегі конституцияның маңыздылығы	144
	Конституциялық реформалар аясындағы мемлекеттік билік тармақтарының өкілеттіктері	148
	Договор личного найма в обычном праве	150
	Конституция – елдігіміздің айнасы	153

Бердыбаев Е.М.	Қоғамдағы құқықтық сананың қалыптасу бағыттары.	155
Махов А.Р	К вопросу о совершенствовании конституционной ответственности глав субъектов зарубежных федераций	157
Саулен Нуржан	Местные исполнительные органы власти Казахстана: организация, деятельность и полномочия	164
Бабаян Р.А.	Информационная безопасность как неотъемлемая часть системы национальной безопасности Российской Федерации на современном этапе	168
Мырзатаева Р.Д.	Бастауыш сынып оқушыларының тілдік сауаттылығы: әдістемедегі инновациялар	171
Ораз Рсай	Қазақстандағы әйел құқықтарының құқықтық теориялық аспектілері	174
Рябова Т. В	Правовые позиции органа судебного конституционного контроля Республики Армения	177
Нугыманов Е.	Конституция қоғамдық тұрақтылықты сақтау мен нығайтуының кепілі	179
Сапарбекова Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресудің әлімдік тәжірибесі	181
Мырзатаев Н.Д.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың шетелдік тәжірибесі	187
Гастаев Н.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың шетелдік тәжірибесі	187
Цой К.Р.	Анализ законодательства в сфере образования для детей с особыми образовательными потребностями	189
Макоев Т.В.	Конституционные основы многопартийности в современной России	194
Садуақасов А.А	Мемлекеттік билік бөлінісінің принциптері және қр-ның конституциясына бектілуі	197
Зейнелгаби Адиль Омарова Э.Б.	Правовое регулирование вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	199

СЕКЦИЯ 2 КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ЧЕТВЕРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Өмірзақов П.Қ	Корпоративтік құқықтың дамуының конституциялық негіздері	203
Абдирайымова А. докторант	К вопросу о государственном регулировании продовольственной безопасности в Республике Казахстан	205
Бексултанова Р.Т., Калтаева А.Т.	Доступ к правосудию как принцип правового государства	209
Жаркенова С.Б.	Некоторые актуальные вопросы совершенствования трудового законодательства Республики Казахстан	212
Жусипова Б.А., Омарова Э.Б.	Еуразиялық Экономикалық Одақ мүше елдердің жер қатынастары субъектілерінің құқықтық жағдайы	218
Нурғалиева Е.Н.	Правовая защита социально-уязвимых слоев населения	221
Нурмагамбетов А.М.	Некоторые вопросы становления конституционализма в Республике Казахстан	225
Нурмагамбетов А.М.	О некоторых новеллах современного трудового законодательства Республики Казахстан	228
Нурмагамбетов А.М.	О предмете международного трудового права	231
Нурмагамбетов А.А.	Добросовестность, разумность и справедливость	235

докторант Омарова Э.Б., Бердиярова Ж.С. Омарова Э.Б., Жусипова Б.А. Палымбетов Н.Ш. докторант Хасенов М.Х.	как оценочные понятия гражданского права Охрана труда по действующему трудовому законодательству Конституционно правовые основы Жұмыспен қамтудың типтік емес нысандарының заңды мәні Влияние новых технологий на развитие гражданского права: вызовы XXI века	239 242 246
Марат Н.М.	Қазақстан Республикасында концессиялық қатынастардың құқықтық реттелуі	252
Карибаева А.К.	Основные направления определения гражданско-правовой ответственности за коррупционные правонарушения в Республике Казахстан	258
Кожаметова С.Г.	Особенности правового статуса различных видов субъектов предпринимательства	262
Сақтағанова И.С., Аябековам.Н.	Мүмкіндігі шектеулі адамдардың қол жетімді ортадағы құқықтары: тәжірибелері, мәселелер және оны шешу жолдары	266
Абдраимов Е. Палымбетова М.	Апелляциялық сатыдағы соттың өкілеттігі Жерге меншік иелері мен жер пайдаланушылардың құқығын шектеудің құқықтық мәселелері	275 277
Сактағанова А.	Қазақстан Республикасының халықты әлеуметтік қорғау саясаты	280
Тоғжанова Ж.	Ювеналды әділет – кәмелетке толмағандар құқықтарын қорғау кепілі	283
Жүмекен Н.	Қазақстан Республикасындағы инвестициялық саясатты жүзеге асыру және қр заңнамасына сәйкес реттеу	285
Сактағанова А.	Медициналық сақтандыруды дамытудың шетелдік тәжірибесі - азаматтардың мүдделерін қорғаудың нысаны	288
Абдраимов Е. Сактағанова А.	Сот билігінің конституциялық негіздері Қазақстандағы арбитраж (аралық) соттың қалыптасуы және дамуы	291 294
Сақтағанова И.С., Аябекова М.Н. Темиржанова А., Жолимова А., Болатбекова И. Қожахметова Д.С.	Мүгедектердің құқықтарын қорғаудың халықаралық- құқықтық негіздері Правовой механизм защиты прав человека (на примере построения финансовых пирамид)	298 305
Сақтағанова И.С., Жанжігітова Ж.А. Марленқызы А.	Совершенствование правовых механизмов ипотечного кредитования в Республике Казахстан Жаңа заманғы экономикалық қоғамдағы отбасылық бизнесті дамытудың кейбір мәселелері Атқарушылық іс жүргізу құқықтық институтының дамуы және келешегі	308 314 318
Айбасов А. Аманғалиева А.	Сақтандырудың даму тарихы Шет мемлекеттердегі баламалы немесе аналогиялық құқықтық институттар	325 331
Калтаева А.Т.	Конституция-қоғам мен мемлекет дамуының динамикалық және тұрақты негізі	338

СЕКЦИЯ 3
ВОПЛОЩЕНИЕ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКЕ

РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Ахпанов А.Н., Келигова Х.Ю.	Ошибки в свидетельских показаниях	341
Ахпанов А.Н., Турсын А.М.	Вопросы обеспечения электронного перевода В современном уголовном процессе	345
Скаков А.Б.	Обеспечение прав испытуемых в условиях пробации	349
Сембекова Б.Р.	Антикриминальная безопасность личности в системе противодействия терроризму и экстремизму	355
Канаев А. С Амиргалиев А.А.	О некоторых вопросах контрразведывательной деятельности в Республике Казахстан	358
Дук Ю.И.	Соблюдение принципов верховенства права в борьбе с региональной преступностью.	362
Кабакова О.В.	Конституционные обязанности молодежи Российской Федерации как воплощение верховенства права в условиях построения гражданского общества	364
Баймолдина С. М.	Уголовная ответственность за преступления, совершаемые в информационных системах в Республике Казахстан	369
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Халықаралық деңгейде және шетелдерде	372
Ашимова Э. А.	Жасөспірімдерді өзін - өзі өлтіруге дейін жеткізуге итермелейтін себептер	376
Ашимова Э. А., Абулкаирова А. М. Даурембеков Е.К.	Пайдакүнемдік қылмыстарының алдын алу шаралары	382
	Правовые аспекты избрания меры пресечения в виде содержания под стражей в отношении женщин подозреваемых и обвиняемых в акте терроризма	385
Балгынтаев А.О., Енсебаева А.Р. Досанов М.У.	Вопросы социального обеспечения судей	389
	О вопросах совершенствования Казахстанского уголовного законодательства по борьбе с мошенничеством	391
Салпеков А. С.	Правовые гарантии и проблемы обеспечения независимости судей в Республике Казахстан	394
Сеилханов Ж.Д.	Экономикалық контрабанда: қоғамдық қауіптілігі және жауаптылық мәселелері	398
Тулепенов Ж. К. Кубенова Ш.А.	Қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір негіздері	400
	Уголовная ответственность за вовлечение совершеннолетних в совершение уголовных правонарушений в Республике Казахстан	404
Бегеев Т. Б.	Особенности проявления экстремизма и терроризма в обществе	407
Аширбекова К. Б. Дуисова А.М.	Систематизация судебного приговора	411
	Права и свободы человека в Казахстане, как система ценностей правового государства	413
Кулбаева М. М.	Понятие и эффективность уголовно-правового воздействия на врачебную ошибку	418

СЕКЦИЯ 4

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Сарсембаев М.А.	Казахстанские и международные суды в решении международно-правовых проблем (на примере проблем международного транспорта и транзита)	422
------------------------	--	-----

Тлепина Ш.В.	Периодизация истории международного права	425
Акпарова Р. Н.	Международные стандарты и законодательство Республики Казахстан о правовом значении актов органов уголовного преследования и судов иностранных государств	431
Алпысбаева Ю. А.	Актуальные проблемы обеспечения свободы передвижения товаров в рамках евразийского экономического союза	441
Алшинбаев И. Ф.	Международно-правовое регулирование биологической безопасности на космических объектах	443
Есенбаева Г. С.	Международно-правовые проблемы режима контроля за ракетными технологиями	446
Жаксыгельдинов Л. Д.	Определение правосубъектности транснациональных корпораций в теории международного права	449
Жунусбекова А. Ж.	Халықаралық құқықтағы халықаралық шарттардың маңыздылығы	452
Искакова Ж. Т.	Еаэс и вто: взаимодействие двух правопорядков	456
Кабакова О.В	Конституционные обязанности молодежи Российской Федерации как воплощение верховенства права в условиях построения гражданского общества	458
Қаражан Б. С.	Международно-правовое сотрудничество стран центральной азии в условиях региональной интеграции	463
Костяная Ю. С.	Конституционное право человека и гражданина на информацию в Республике Казахстан.	466
Сатова А. С	Энергетическое сотрудничество в рамках еаэс как инструмент глобализации.	468
Сарсембаев М.А.	Проблемы транзита В Казахстанском законодательстве и международном праве	470
Сейдеш Б. Б.	Конституция – мемлекеттің тұрақтылығы мен ұлттық құндылықтарды сақтау кепілі ретінде	475
Сулейманова И. И.	Халықаралық құқық принциптері мен нормаларына сәйкес қылмыстық заңнаманы дамыту жолдары	483
Панов С.К.	Универсальный периодический обзор как уникальный механизм универсальной правозащитной системы	485
Хамидулина М. Б.	Вопросы международно-правовой защиты авторских и смежных прав	487
Шналина А. А.	Техническое регулирование как механизм защиты потребителей. Безопасность игрушек.	491
Sartayev A.K.	“Kazakhstan in the age of independence (some problems of international treaties realization)”	493

информационно-коммуникационной сети, под угрозой применения насилия либо уничтожения или повреждения имущества, а равно под угрозой распространения сведений, позорящих потерпевшего или его близких, либо иных сведений, оглашение которых может причинить существенный вред интересам потерпевшего или его близких. В этом случае виновное лицо наказывается штрафом в размере до двух тысяч месячных расчетных показателей либо исправительными работами в том же размере, либо ограничением свободы на срок до двух лет, либо лишением свободы на тот же срок, с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до двух лет или без такового.

Это же деяние: сопряженное с применением физического насилия над лицом или его близкими; совершенное группой лиц по предварительному сговору; совершенное с целью получения информации из национальных электронных информационных ресурсов или национальной информационной системы, наказывается лишением свободы на срок от трех до семи лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до трех лет или без такового.

Все указанные действия, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные преступной группой; повлекшие тяжкие последствия, наказываются лишением свободы на срок от пяти до десяти лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до пяти лет или без такового (ст. 208 УК РК) [3].

Уголовно-правовые нормы являются важной частью комплекса профилактики киберпреступлений, в который должны входить меры правового, кадрового, организационного характера с учетом передового международного опыта.

Список использованных источников

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 июня 2017 года № 407 «Об утверждении Концепции кибербезопасности ("Кибершитт Казахстан")».
2. Комитет по правовой статистике при Генеральной Прокуратуре Республики Казахстан. Источник: www.pravstat.kz.
3. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДЕНГЕЙДЕ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДЕРДЕ КИБЕРҚЫЛМЫСТЫЛЫҚПЕН КҮРЕСУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ІС – ШАРАЛАР

Муратханова М.Б.,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ доценті,

заң ғылымдарының кандидаты,

Мұқаметқазинов А.С.,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ магистранты

Халықаралық ұйымдар киберқылмыстылықпен оның трансшекаралық сипаттағы проблеманы шешуге біржақты көзқарас және халықаралық ынтымақтастықты қажет ету сияқты қажетті техникалық шараларды қабылдауда, сондай-ақ халықаралық заңнаманы әзірлеу кезінде қауіпті деп таниды. ЭЫДҰ, Еуропа Кеңесі, Еуропалық Одақ, Біріккен Ұлттар Ұйымы және Интерпол барлық халықаралық күш-жігерді үйлестіруде, жоғары технологиялық қылмысқа қарсы күресте халықаралық ынтымақтастықты дамытуда маңызды рөл атқарады.

Киберқылмыстылықпен күрес саласындағы халықаралық ұйымдардың маңызды құжаттары 80-ші жылдардың басынан бастап қысқаша сипатталуы керек. Еуропалық Одақ киберқылмыс туралы конвенцияны қабылдаса да. Осы саладағы халықаралық ынтымақтастықты сипаттаудың ең жақсы тәсілі – бұл киберқылмыстылықтың хронологиялық тәртібі, ол ұйымның құжаттарға қарағанда айырмашылығы, бірыңғай көзқарас жөніндегі күш-жігерді дамыту болып табылады.

Киберқылмыстылықпен күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастықта бір елдің заңында қылмыстық деп саналып, басқа елде саналмайды. Сол себепті

киберқылмыстылықпен халықаралық жәрежеде күресу қиынға соғады. Мұндай қылмыстардың трансшекаралық сипатын ескере отырып, қылмыстарды тергеу және қылмыскерлерді экстрадициялау және оларды қудалау, елдердің ұлттық қылмыстық заңдарындағы айырмашылыққа байланысты қиын немесе тіпті жұмыс істемейтін болса, киберқылмыспен тиімді күресу мүмкін емес болады. Шындығында, бұл айырмашылықтар қылмыскерлер үшін «тосқауыл» болып табылады, оларды қорғайды, жауапкершіліктен құтылуға және әрекеттерін жазасыз қалдыруға мүмкіндік береді, ал өз азаматтарын компьютерлік құқық бұзушылардан қорғауға тырысатын мемлекеттердің күш-жігері текке жұмсалады.

Американдық зерттеушілер С. Бреннер мен М. Гудман бұл мәселені шешудің екі әдісін талқылайды: біріншіден, киберқылмыскерлер үшін жауапкершілікті көздейтін бірыңғай әмбебап кодексті жасау, бұл әрекеттер елдердің ұлттық заңдарына сәйкес жауапкершілікке тартылмауы үшін бұл халықаралық құқық кодексін ұсынды. Бұл киберқылмыстылықпен күресудің қылмыстық – құқықтық реттеуін ұлттық заң шығарушылардың құзырынан бастап, оны халықаралық, ұлтүстілік деңгейге көтереді және осылайша мемлекеттердің әрекеттеріндегі сәйкессіздіктерді жояды. Алайда, осы жүйенің өміршеңдігі зерттеушілердің пікірінше, орташа деңгейде, өйткені елдер өздерінің айрықша құзыретіне кіретін реттеуші функцияларды халықаралық деңгейге көшіруге бейім емес. Бұл әдіске балама ретінде жаңа қылмыстық заңдарды қабылдаған кезде немесе қолданыстағы реформаларды жүргізу кезінде белгілі бір үлгі, белгілі бір принциптердің жиынтығы жасалады. Бұл принциптер бір елдің заңдары мен басқа қылмыстық заң нормалары арасындағы заңдық кемшіліктер мен келіспеушіліктер болмайтынына кепілдік береді. Осы жолмен Еуропа Кеңесі киберқылмыстылық туралы конвенцияны қабылдады.

Шетелдік ғалымдардың айтуынш [1], жоғары технологиялық қылмыстарға қарсы күрес саласындағы қылмыстық заңнаманың өзгеруі техникалық прогрестің нәтижесі ғана емес, сондай-ақ заңдық ұғымдардың түбегейлі өзгеруі де болды. Жиырмасыншы ғасырдың ортасына дейін қылмыстық кодекстер басым көпшілігінде материалдық объектілердің меншік құқығын қорғаған. Алайда XX ғасырдың соңғы үш жылында ақпараттық қоғамның пайда болуы материалдық емес объектілер мен ақпаратты қорғаудың маңыздылығына алып келді. Бұл жаңа қондырғылар жаңа құқықтық нормаларды қабылдауды талап етті, өйткені олар материалдық құндылықтармен салыстырғанда қорғалмады. Қылмыстық қол сұғушылықтың жаңа түрлері пайда болғандықтан, әлемнің ұлттық қылмыстық заңнамасы түрлі өзгерістерге ұшырады.

Егер компьютерлік ақпаратты, компьютерлік жүйелерді, сондай-ақ компьютерлер жасаған қылмыстар үшін жауапкершілікті қылмыстық заңнаманың пайда болуын мұқият қадағаласаңыз, компьютерлік қылмыс тарихы мен ұлттық қылмыстық құқықтың өзгеруі арасындағы байланысты анықтай аласыз. сондай-ақ, өзгерістердің «толқынды» екенін білу керек. Сонымен қатар, осы өзгерістерді қабылдаудың бес негізгі «толқыны» бар. Бұл бес «толқындар» компьютерлік қылмыстың даму тарихын көрсетеді және қылмыстық - құқықтың бес саласын және киберқылмыстылықпен күрес саласындағы қылмыстық іс жүргізуді көрсетеді.

1. Құпиялылықты қорғау туралы заңдар.

Қылмыстық құқықтың бірінші толқыны құпиялылықты қорғаумен байланысты. 19 ғасырдың 60-шы жылдарында компьютерлік желілер негізінен әскери және ғылыми мекемелерде қолданылған, киберқылмыс тарихына арналған осы зерттеудің тарауында құпия ақпараттың жоғалуы және оған рұқсатсыз қол жеткізу негізгі қауіп болды. Алғашқы реформалар ақпараттық технологияларды пайдалануға қатысты деректерді жинау, сақтау, беру үшін жаңа мүмкіндіктердің пайдалы нәтижесі болды. Компьютерлік деректерді қорғау туралы заңдар келесі елдерде пайда болды: Австрия, Дания, Франция және Норвегия (1978), Люксембург (1979 және 1982), Исландия және Израиль (1981), Австралия және Канада (1982), Ұлыбритания (1984), Швеция (1973), Финляндия (1987), Ирландия, Жапония және Нидерланды (1988), Португалия (1991), Бельгия, Испания және Швейцария (1992), Испания

(1995), Италия және Греция (1997). Бразилия, Нидерланды, Португалия және Испания мемлекеттерінде тіпті деректерді қорғау туралы Конституцияға енгізілген түзетулер қабылданды [2].

2. *Экономикалық қылмыстар туралы заңнама және компьютерлік желілерді бұзудан қорғау.*

Қылмыстық заңнамаға түзетулердің екінші толқыны компьютерлік технологиялар саласындағы экономикалық қылмыстардың 70-ші жылдарының өсуімен байланысты - банктік компьютерлік желілерді бұзу, өндірістік шпионаж, 80 жылда компьютерлік желілердің бұзылуы санының өсуі байқалды. Бұл 1980 жылдары басталған реформаларға алып келді. Реформаның себебі сол кездегі қылмыстық нормалар физикалық, материалдық, көрнекті объектілерді дәстүрлі қол сұғушылықтан қорғау болды [3]. Сонымен қатар, экономикалық киберқылмыстың жаңа нысандары тек қана жаңа, материалдық емес қол сұғушылықтан (мысалы, электронды депозитке салынған ақша) ғана емес, сондай-ақ жаңа нысандар (компьютерлік бағдарламалар, компьютерлік жүйелер) және жаңа әдістердің пайда болуымен байланысты экономикалық қылмыс жасалды (адамды алдаудың орнына компьютерлік жүйенің «алдауы»). Қолданыстағы дәстүрлі композициялар осы актілердің біліктілігіне сай келмеді, ал қылмыстық заңнаманы ұқсастықпен қолдану заңның принциптеріне қайшы келеді, сондықтан қолданыстағы нормаларды қолдану мүмкін болмады. Сондықтан көптеген елдер экономикалық киберқылмыстылықпен күресу және компьютерлік жүйелерге рұқсатсыз қол жеткізу үшін жаңа нормаларды қабылдады. Қылмыстық заңда өзгерістер Италияда (1978), Австралияда (1979), Ұлыбританияда (1981, 1990), Австрия, Жапония және Норвегия (1987), Франция, Греция (1988), Финляндия (1990, 1995), Нидерланды (1992), Люксембург (1993), Швейцария (1994), Испания (1995) және Малайзия (1997) қабылданды [4].

3. *Зияткерлік меншікті қорғау.*

Қылмыстық құқық реформаларының үшінші толқыны компьютерлік технологиялар саласындағы зияткерлік меншікті қорғаумен байланысты. Компьютерлік бағдарламалардың авторларына қылмыстық қол сұғушылықтан қорғау құқықтарын Филиппиндер (1972), АҚШ (1980), Венгрия (1983), Австралия, Үндістан және Мексика (1984), Чили, Германия, Франция, Жапония, Ұлыбритания (1985), Бразилия, Канада, Испания (1987), Дания, Израиль (1988), Швеция (1989), Норвегия (1990), Финляндия (1991), Австрия (1993), Люксембург (1995) қабылдады.

Схемалық шешімдерді қылмыстық – құқықтық қорғауды дамыту авторлық құқықты қорғау саласындағы реформалардан біршама ерекшеленді. ЕО директивасы жартылай өткізгіш өнімдер үшін тізбекті шешімдерді қорғауға қатысты ЕО-ға мүше мемлекеттерді тез арада тиісті заңдарды қабылдауға мәжбүр етті. Жартылай өткізгіш өнімдер туралы Заң қабылдағаннан кейін өзара көмек көрсету туралы талашпен байланысты АҚШ-тан «қысым» басқа елдердегі ұқсас заңдарды қабылдауға әкелді. Арнайы заңдар 1984 жылы қабылданды (АҚШ), 1985 (Жапония), 1986 (Швеция), 1987 (Дания, Германия, Франция, Италия, Нидерланды, Ұлыбритания), 1988 (Испания және Австрия), 1990 (Канада) және 1991 (Финляндия). Деректер базасын қорғау туралы кейбір елдерде, мысалы, Германияда (1997) арнайы қылмыстық-құқықтық қорғау туралы ережелер қабылданды [5].

4. *Заңсыз және зиянды ақпаратты қорғау.*

Қылмыстық құқықтық реформалардың төртінші толқыны ақпараттық желілерде орналастырылған ақпараттың мазмұнына қатысты. Бұл 1980-шы жылдары пайда болды, бірақ 90-шы жылдардың ортасынан бастап Интернетті кеңінен қолдануға байланысты жылдам қарқынмен дамып келеді [6].

Интернеттегі балалар порнографиясының таралуы, нәсілшілдікке қатысты мәлімдемелер, зорлық-зомбылыққа шақырады, заңды және этикалық стандарттарға қайшы келетін ақпаратты қорғау үшін қылмыстық заңнаманы қолдану мүмкіндігі туралы мәселені көтерді. Енді бұл «толқындар» әлі серпін алған жоқ, оның уақыты әлі де алға басуда (әрине, балалар порнографиясын орналастыруға тыйым салатын заңдар). Мүмкін, болашақта

ақпараттан қорғау проблемалары заңнамалық деңгейде тиімді құқықтық нормаларды қалыптастыра алады. Бірақ біздің ойымызша, қазіргі уақытта бұл мәселе шешілмейтін сипатқа ие. Мемлекеттің белгілі бір дәрежеде табысқа жетуіне интернет арқылы балалар порнографиясының қылмыстық сипаты мен оны орналастыру, тарату және қарау үшін қудалау жетілдіру болып табылады. Өртүрлі мемлекеттерде әр түрлі этикалық және құқықтық нормалар болғандықтан, интернеттің мемлекеттік шекаралары болмағандықтан, кез келген заңсыз немесе зиянды ақпарат мемлекеттің аумағында орналастырылуы мүмкін, ол осындай ақпаратқа лайықты немесе тіпті оны құптайды. Бірнеше жылдан кейін мемлекеттердің заңдарына енгізілген заңсыз және зиянды ақпараттың қорғалуына байланысты «өзгерістер толқыны» туралы айтуға болады, ал мемлекеттер бір-екіден емес, бірнеше ондағанын тізімдей алады деп үміттенуге болады.

Соған қарамастан, қылмыстық заңнамаға ақпараттық тораптардағы балалар порнографиясын таратуға, жала жабуға және этникалық жеккөрушілікті туғызуға жауапкершілік туралы өзгерістер енгізілді. Заңнаманы реформалаудың мысалы ретінде біз Ұлыбританияға (1994 жылы қылмыстық заңнамаға түзетулер енгізілген), АҚШ (1996) және Германияны (1997 ж.) келтіре аламыз [7].

5. Қылмыстық іс жүргізу құқығы.

Заңнаманың бұл саласы біздің зерттеу тақырыбына жатпайды, алайда, қылмыстық іс жүргізу заңнамасына өзгерістер енгізуге байланысты басқа реформалар толқыны 80-ші жылдарға дейін қалғанын атап өткен жөн. Ұлыбританияда (1984), Данияда (1985), АҚШ (1986), Канадада (1986, 1988, 1997), Германияда (1989, 1996), Нидерландыда (1992) және Австрияда (1993) қылмыстық іс жүргізу заңнамасының өзгерістері қабылданды.

Барлық көрсетілген мәселелерге қарамастан, киберқылмыстылық туралы заңнама іс жүзінде мына мемлекеттерде қолданылады, АҚШ, Италия, Германия, Еуропа, Азия және Америка елдерінің қылмыстық заңнамаларын одан әрі салыстырмалы талдау, әртүрлі мемлекеттердің ұлттық деңгейде киберқылмыстылықпен күресу мәселесін қалай шешетінін егжей-тегжейлі суреттейді.

Елдердің заңнамаларын салыстырмалы талдау жоғарыда аталған ұлттық заңнамада қабылданған өзгерістердің жіктелуіне негізделді, неғұрлым егжей-тегжейлі сипатталды, нормалар интригация объектісі үшін талданды. Талдаудың бұл әдісі ең қолайлы болып көрінеді, өйткені ол жеке талдау жасауға және салыстыруға мүмкіндік береді. Осыған орай Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексіне толықтырулар еңгізсек, киберқылмыстылықпен күресу, киберқылмыскерлерді жазаға тарту жолы жеңілдейді. Мынадай толықтыруларды еңгізуді ұсынамын:

- Деректердің құпиялылығын қорғау нормалары;
- Компьютерлер мен компьютерлік желілерге заңсыз ену нормалары;
- Коммерциялық құпияларды қорғау туралы ережелер;
- Компьютерлер мен желілерді саботаждан қорғау нормалары;
- Компьютерлер мен желілерді зымыандықтан қорғау нормалары;
- Экономикалық киберқылмыстылық туралы нормалар (атап айтқанда, компьютерлік алаяқтық);
- Сондай-ақ осы стандарттарда қамтылған және киберқылмыстылықтан қорғауға бағытталған қосымша ережелер;

Талдау үшін негіз ретінде басқа критерийлерді де қабылдауға болады. Мысалы, киберқылмыспен күреске бағытталған қылмыстық құқық нормаларының ауқымына қарай елдерді төмендегідей бөлуге болады:

- Кең көлемді және арнайы жобаланған арнайы заңдары бар мемлекеттер;
- Киберқылмыстылықпен күресу немесе қылмыстық қудалау стандарттары бар мемлекеттер (көрсетілген іс-әрекеттер «ескі», нормалар негізінде жүргізілуі мүмкін);

➤ Киберқылмыстылықпен компьютерлік қылмыстар туралы, сондай-ақ киберқылмыстылық әкімшілік жауапкершілікті көздейтін арнайы қылмыстық заңнамасы жоқ мемлекеттер;

Бұл критерийлер заңнаманы талдау кезінде ескере отырып, халқаралық киберқылмыстылықпен күресу заңнамасына толықтыру енгізуді ұсынамын (мемлекеттің заң стандарттарына қарай);

Қолдалынған әдебиеттер

1. См. Brenner S. W., Goodman M.D. The emerging consensus on criminal conduct in cyberspace // UCLA Journal of Law and Technology. - 2002. - № 3. [Electronic resource]. - Доступно из URL: http://www.lawtechjournal.com/articles/2002/03-020625_goodmanbrenner.php [Дата обращения: 12.12.2003 г.]; Sieber U. Legal Aspects of Computer-Related Crime in the Information Society. [Electronic resource]. - Доступно из URL: <http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.doc> [Дата обращения: 01.06.2003 г.];
2. Brenner S. W., Goodman M.D. The emerging consensus on criminal conduct in cyberspace // UCLA Journal of Law and Technology. - 2002. - № 3. [Electronic resource]. - Доступно из URL: http://www.lawtechjournal.com/articles/2002/03-020625_goodmanbrenner.php [Дата обращения: 12.12.2003 г.];
3. Rash M. D. Criminal Law and the Internet [Electronic resource], - Доступно из URL: <http://cla.org/RuhBook/chp11.htm> [Дата обращения: 01.11.2003 г.];
4. Brenner S. W., Goodman M.D. The emerging consensus on criminal conduct in cyberspace // UCLA Journal of Law and Technology. - 2002. - № 3. [Electronic resource]. - Доступно из URL: http://www.lawtechjournal.com/articles/2002/Q3-020625_goodmanbrenner.php [Дата обращения: 12.12.2003 г.];
5. Подробнее о «четвертой волне» реформирования уголовного законодательства см. Sieber, Ulrick. Legal Aspectsof Computer-Related Crime in the Information Society. [Electronic resource] / Ulrick Sieber // Доступно из URL: <http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.doc> [Дата обращения: 01.06.2003 г.];
6. Brenner S. W., Goodman M.D. The emerging consensus on criminal conduct in Cyberspace// UCLA Journal of Law and Technology. - 2002. - № 3. [Electronic resource]. - Доступно из URL: http://www.lawtechjournal.com/articles/2002/Q3-020625_eoodmanbrenner.php Дата обращения: 12.12.2003 г.];
7. Sieber U. Legal Aspects of Computer-Related Crime in the Information Society. [Electronic resource], - Доступно из URL: <http://europa.eu.int/ISPO/leaal/en/comcrime/sieber.doc> [Дата обращения: 01.06.2003 г.];

ЖАСӨСПІМДЕРДІ ӨЗІН - ӨЗІ ӨЛТІРУГЕ ДЕЙІН ЖЕТКІЗУГЕ ИТЕРМЕЛЕЙТІН СЕБЕПТЕР

Ашимова Эльнара Ашимовна

ashimova.e@mail.ru

*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
«Қылмыстық-құқықтық пәндер» кафедрасының доценті,
заң ғылымдарының кандидаты*

Қазақстан Республикасының Конституциясының 1-бабында «ең қымбат қазына – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары», - деп жарияланған [1]. Осыған орай Қазақстан Республикасындағы барлық құқық салалары, оның ішінде қылмыстық құқықта адамды қорғауды өзінің міндеті деп санайды. ҚР Қылмыстық кодексіне сәйкес топтық объектілік тұрғыдан жеке адамға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар маңызды орын алады. Соның бірі – өзін-өзі өлтіруге дейін жеткізу. Өзін-өзі өлтіру — өзін өмірден қасақана айыру (суицид). Суицид термині итальян психологы Г. Дэзен 1947 жылы енгізіп, оны «өзін-өзі өлтіруге әрекет ету» - деп түсіндіреді. Өзін-өзі өлтірудің себептері әр түрлі. Көп жағдайда өзін-өзі өлтіруге себеп болатын нәрсе өмір жағдайының шынайы қиындылығы және өмір оңалмайды деп есептеу.

Суицид (лат. *suicidare* – өзін өлтіру) – адамның өзіне-өзінің қиянат жасап, өз өмірін қиюы. Бүкіл әлемдік денсаулық сақтау ұйымының жұртшылыққа жариялап отырған жан түршігерлік мәліметтерінен Қазақстанда жасөспірімдер арасындағы суицид оқиғаларының көбее түскендігін, өзіне-өзі қол салуға көбінесе олардың құқық бұзуы, қылмыстық жауапкершілігі алдында үрейленуі, шыдамсыздығы, төзімсіздігі, қорқақтығы, сабақ үлгерімінің төмендігі, қызығушылық деңгейінің нашарлығы, көңіл күйінің болмауы, тез ашулануы және тәбетінің төмендігі себеп болып отырғаны баршамызға аян. Ендеше адам